

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu JUDr. Bohuslava Hnízдила a soudců JUDr. Tomáše Langáška a JUDr. Kateřiny Šimáčkové v právní věci žalobkyně: **S. Š.**, zastoupené JUDr. Alexandrem Királyem, Ph.D., advokátem, se sídlem L. Poděště 1883, Ostrava-Poruba, proti žalované: **Ostravská univerzita v Ostravě**, se sídlem Dvořákova 7, Ostrava, týkající se žaloby proti rozhodnutí žalované ze dne 17. 1. 2013, č. j. OU-2338/25-2013, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 21. 3. 2013, č. j. 5 Na 3/2013 - 10, spojené s návrhem na přiznání odkladného účinku kasační stížnosti,

takto:

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 21. 3. 2013, č. j. 5 Na 3/2013 - 10, **se ruší a věc se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

I. Dosavadní průběh řízení

[1] Žadatelka podala u Krajského soudu v Ostravě žádost o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce z řad advokátů před zahájením řízení o přezkum rozhodnutí rektora Ostravské univerzity v Ostravě ze dne 17. 1. 2013 č. j. OU-2338/25-2013, kterým rektor rozhodl o žádosti žadatelky o přezkoumání rozhodnutí děkana Filozofické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě ze dne 15. 5. 2012 č. j. 25940/12/1991. Soudní spor se má týkat toho, že děkan filozofické fakulty žadatelce vyměřil poplatek spojený se studiem, rektor Ostravské univerzity pak její žádost o snížení či prominutí vyměřeného poplatku zamítl a napadené rozhodnutí děkana potvrdil.

[2] Svou žádost o osvobození od soudních poplatků žadatelka odůvodnila tím, že již třetím rokem pečuje o víkendech o svou imobilní matku, která má diagnostikovanou Parkinsonovu chorobu a diabetes. V důsledku těchto onemocnění je nesoběstačná a během

týdne je umístěna v domově důchodců. Dále žadatelka v prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech uvedla, že od svého zaměstnavatele VŠB Technická univerzita Ostrava pobírá průměrný měsíční čistý výdělek ve výši 15 089 Kč, což prokázala potvrzením zaměstnavatele. Dále uvedla, že její měsíční výdaje na nájemné činí 4 000 Kč, na hypotéku ve výši 814 000 Kč, jejímž účelem je pořízení bytu, splácí měsíčně 5 000 Kč. Jako další půjčky uvedla půjčku 40 000 Kč na vybavení bytu – měsíční splátky 1 500 Kč, kreditní kartu 18 000 Kč – měsíční splátky 1 200 Kč, kontokorent 15 000 Kč – měsíční splátky 1 000 Kč. V souvislosti s péčí o imobilní matku dále vyčíslila výdaje za hygienické potřeby, léky, obuv, oděvy a stravování cca 2 000 Kč měsíčně a jako další výdaje pak mobilní telefon cca 500 Kč měsíčně a benzín cca 1 000 Kč měsíčně. Osobní majetek větší hodnoty představuje byt 2+1 v osobním vlastnictví, který je zastaven bankou proti hypotečnímu úvěru, a dále automobil rok výroby 2004, dle žadatelky prakticky bez hodnoty.

[3] Usnesením označeným v záhlaví osvobodil Krajský soud v Ostravě žadatelku od soudních poplatků v rozsahu 80 % a ustanovil jí advokáta, kterého sama navrhla, neboť ji v minulosti již zastupoval a má k němu důvěru. Soud v usnesení uvedl, že neshledal existenci zvlášť závažných důvodů, které jsou podle § 36 odst. 3 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, v platném znění (dále jen „s. ř. s.“), nezbytné pro přiznání osvobození od soudních poplatků v plné výši. Při úvahách o tom, v jakém rozsahu má žadatelku od soudních poplatků osvobodit vzal v úvahu jednak vysoký podíl měsíčních splátek půjček žadatelky na jejím čistém měsíčním výdělku, jednak skutečnost, že žadatelka je samoživitelkou, navíc v rámci možností pečující o svou vážně nemocnou matku, a v neposlední řadě také předmět zamýšlené žaloby, jímž má být rozhodnutí ve věci vyměření poplatku za studium. Jako přiměřené za účelem zachování určité míry odpovědnosti žadatelky za vedení sporu vyhodnotil soud osvobození v rozsahu 80 % soudního poplatku.

II. Kasační stížnost

[4] Žadatelka (dále též „stěžovatelka“) podala prostřednictvím ustanoveného právního zástupce proti prvnímu výroku usnesení krajského soudu, týkajícímu se osvobození od soudních poplatků v rozsahu 80 %, kasační stížnost. V ní namítala jednak, že byly splněny podmínky pro její osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu, jednak že úvaha krajského soudu o tom, proč zvolil osvobození v rozsahu 80 %, je nepřezkoumatelná.

[5] Důvod pro úplné osvobození od soudních poplatků spatřuje stěžovatelka zejména v tom, že nepřiznivý zdravotní stav matky, o kterou pečuje, vyvolává na její straně zvýšené náklady. Nadto však zdůraznila, že účelem procesního institutu osvobození od soudních poplatků je ochrana účastníka řízení nacházejícího se v tíživých sociálních poměrech před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona, proto má soud zkoumat a zhodnotit jeho celkové sociální poměry. Rozhodnutí krajského soudu podle názoru stěžovatelky ve svých důsledcích omezuje její právo na přístup k soudu.

[6] Nepřezkoumatelnost úvah krajského soudu stran částečného osvobození od soudních poplatků spatřuje stěžovatelka v tom, že soud neodůvodnil, proč jí uváděné důvody nepovažuje za zvlášť závažné a tedy skýtající podklad pro úplné osvobození

od soudních poplatků. Kromě toho soud podle ní ani uspokojivě nevysvětlil, proč zvolil právě osvobození ve výši 80 %; stejně neodůvodněně by ji mohl osvobodit od soudních poplatků v rozsahu vyšším nebo nižším (např. ve výši jediného procenta). Soud podle stěžovatelky zejména opomněl vysvětlit, co rozumí „určitou mírou“ odpovědnosti za vedení sporu. Zásada spravedlnosti a předvídatelnosti soudního rozhodování podle stěžovatelky vyžaduje, aby přiznávaná výše osvobození byla v rozhodnutí zevrubně vypořádána.

[7] Nad rámec stížnostních bodů pak stěžovatelka upozornila, že o osvobození od soudních poplatků rozhoduje podle § 36 odst. 3 předseda senátu, nikoliv senát, jako tomu bylo v tomto případě.

[8] Vyjádření žalovaného nebylo vyžadováno s ohledem na skutečnost, že se jedná o kasační stížnost směřující proti usnesení o nepřiznání osvobození od soudních poplatků, tudíž se z povahy věci týká výlučně právní sféry stěžovatele (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 5. 2009 č. j. 6 Ads 72/2009 - 144, všechna rozhodnutí zdejšího soudu jsou dostupná na www.nssoud.cz).

III. Posouzení kasační stížnosti Nejvyšším správním soudem

[9] Nejvyšší správní soud hodnotí kasační stížnost jako přípustnou, neboť byla podána osobou oprávněnou ve smyslu ustanovení § 102 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“). Důvody podání kasační stížnosti Nejvyšší správní soud podřadil podle jejího obsahu pod § 103 odst. 1 písm. a) a d) s. ř. s., tedy jako tvrzené nesprávné posouzení právní otázky soudem a dále jako nepřezkoumatelnost spočívající v nedostatku důvodů rozhodnutí (k posuzování kasační stížnosti podle jejího obsahu viz usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 3. 2004 č. j. 1 As 7/2004-47).

[10] Nejvyšší správní soud dále dospěl k závěru, že kasační stížnost není nepřípustná ani z jiných důvodů plynoucích z ustanovení § 104 s. ř. s. Tuto úvahu Nejvyšší správní soud opírá o svou rozhodovací praxi, v níž prozatím převažoval názor, že rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudních poplatků nelze podřadit pod rozhodnutí podle ustanovení § 104 odst. 3 písm. b) s. ř. s. (rozhodnutí, jímž se pouze upravuje vedení řízení), neboť tímto rozhodnutím se rozhoduje o podstatném procesním právu účastníka řízení (k nejstarším rozhodnutím v tomto směru patří např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 2. 2004 č. j. 2 Afs 21/2003-57). Nejvyšší správní soud tak činí při vědomí toho, že v současné době je jeho rozšířenému senátu předložena k rozhodnutí právě otázka přípustnosti kasační stížnosti proti rozhodnutí soudu ve věci soudních poplatků (viz usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 11. 2012 sp. zn. 3 As 125/2012), v zájmu plynulosti řízení a s ohledem na dosavadní ustálenou a početnou judikaturu se však v tomto případě rozhodl řízení nepřerušovat a nevyčkávat na výsledek rozhodování rozšířeného senátu.

[11] Nejvyšší správní soud v posuzované věci nepožadoval zaplacení soudního poplatku ani zastoupení advokátem pro řízení o kasační stížnosti. Za situace, kdy je předmětem kasačního přezkumu usnesení, jímž nebylo přiznáno osvobození od soudních poplatků, by totiž trvání na podmínce uhrazení soudního poplatku či na podmínce povinného

zastoupení znamenalo jen další řetězení téhož problému (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 10. 2007, č. j. 1 Afs 65/2007-37).

[12] Nejvyšší správní soud poté kasační stížnost posoudil a dospěl k závěru, že je zčásti důvodná.

[13] Nejvyšší správní soud se nejprve zabýval otázkou nepřezkoumatelnosti usnesení Krajského soudu v Ostravě označeného v záhlaví. V této otázce stěžovatelce nemohl dát za pravdu, neboť napadené usnesení je podle Nejvyššího správního soudu přiměřeně a dostatečně odůvodněno. Krajský soud se jasně vyslovil v tom směru, že důvody pro osvobození od soudních poplatků uvedené stěžovatelkou nehodnotí jako zvlášť závažné. Je pravda, že rozhodnutí krajského soudu by mohlo být názornější a pro stěžovatelku jakožto právního laika přístupnější, pokud by soud buď v obecné rovině, nebo alespoň příkladmo uvedl, jaké důvody by zvlášť závažnými shledat mohl. Tento nedostatek však nezpůsobuje nepřezkoumatelnost jeho rozhodnutí.

[14] Pokud pak jde o konkrétní rozsah částečného osvobození od soudních poplatků zvolený soudem, krajský soud nejprve uvedl, které skutečnosti vzal v úvahu (všechny vyznívají jednoznačně ve prospěch stěžovatelky, tedy pro co nejvyšší rozsah osvobození) a poté uzavřel, že rozsah 80 % zvolil za účelem zachování určité míry odpovědnosti žadatelky za vedení sporu. Odůvodnění napadeného usnesení je tak sice stručné, ale zcela srozumitelné a veškeré úvahy krajského soudu jsou v něm obsaženy. Nejvyšší správní soud má za to, že přidáváním dalších podrobností či rozváděním učiněných úvah by rozhodnutí nikterak nezískalo na přesvědčivosti. Například pokus matematicky vyjádřit každou skutečnost vzatou v úvahu určitým množstvím procent a závěrečné sčítání výsledků by pravděpodobně vedly pouze k tomu, že žadatelka by vnímala jako svévolná a nedostatečně vysvětlená tato dílčí hodnocení.

[15] Je třeba připustit, že v otázkách částečného osvobození od soudních poplatků bude již z povahy věci vždy přítomna jistá míra uvážení toho kterého předsedy senátu. Udrží-li se toto uvážení v zákonných mezích a bude odpovídat skutkových okolnostem (zde sociální situaci žadatelky), nemůže být samo užití soudcovského uvážení důvodem pro zrušení přijatého usnesení o osvobození od soudních poplatků Nejvyšším správním soudem.

[16] Pokud jde o druhý stížnostní důvod podle ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., ten je dán mimo jiné tehdy, pokud byl vyvozen nesprávný právní závěr z jinak správně zjištěného skutkového stavu věci. V daném případě Nejvyšší správní soud shledal, že krajský soud nesprávně zhodnotil skutkové okolnosti, neboť některé z nich představují zvlášť závažné důvody, pro něž bylo na místě osvobodit žadatelku od soudních poplatků zcela, nikoliv jen částečně.

[17] Nejprve je třeba uvést, že s účinností od 1. 1. 2012 došlo k úpravě pravomoci správního soudu přiznat osvobození od soudních poplatků obsažené v § 36 odst. 3 s. ř. s. zákonem č. 303/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Nyní mají správní soudy podle představ zákonodárce zásadně přiznávat pouze částečné osvobození od soudních poplatků.

Úplné osvobození od soudních poplatků je možné pouze výjimečně ze zvlášť závažných důvodů.

[18] Zvlášť závažné důvody shledává Nejvyšší správní soud ve dvou skutečnostech. Na prvním místě je to záporná bilance měsíčních příjmů a výdajů žadatelky. Krajský soud vzal stěžovatelkou předkládanou měsíční rozvahu za základ svých úvah, měl ji tedy zřejmě za dostatečně prokázanou. Ve svých úvahách však pominul fakt, že po odečtení pravidelných měsíčních výdajů od celkové výše měsíčních příjmů žadatelky představuje výsledek zápornou hodnotu (mínus jeden tisíc sto jedenáct korun), která může být též jednou z příčin vzniku současných žadatelčinych dluhů. Za tohoto stavu se jeví úvaha krajského soudu o nutnosti zachovat určitou míru odpovědnosti žadatelky za vedení sporu jako ne zcela přiměřená okolnostem případu, neboť sociální situace žadatelky jí zjevně neumožňuje uhradit soudní poplatek v jakékoliv (byť minimální) výši.

[19] Tato první úvaha je ještě umocněna povahou předmětu sporu, kdy právě o přístup žadatelky ke vzdělání, resp. o překážku v tomto přístupu spočívající v nedostatečných příjmech žadatelky a v odmítnutí univerzity prominout jí poplatek související se studiem, se v dané věci jedná. Tyto dvě skutečnosti ve vzájemné souvislosti tvoří podle názoru Nejvyššího správního soudu mimořádné okolnosti daného případu, které jsou natolik závažné, že odůvodňují úplné osvobození žadatelky od soudních poplatků. V daném případě by totiž podle Nejvyššího správního soudu ani částečné (byť i velmi významné) osvobození od soudních poplatků přiznané žadatelce krajským soudem nesplnilo svou úlohu a neumožnilo by jí fakticky přístup k soudní ochraně.

[20] Nad rámec nutného odůvodnění Nejvyšší správní soud uvádí, že souhlasí se žadatelkou v tom, že o osvobození od soudních poplatků má podle § 36 odst. 3 s. ř. s. rozhodovat předseda senátu. Rozhodne-li však o žádosti senát, jako tomu bylo v tomto případě, nepředstavuje to takovou vadu řízení, která by měla vliv na zákonnost rozhodnutí.

[21] Z výše popsaných důvodů vyhodnotil Nejvyšší správní soud kasační stížnost proti usnesení krajského soudu v souladu s ustanovením § 110 odst. 1 věta druhá s. ř. s. jako důvodnou a usnesení městského soudu zrušil. Krajský soud, vázán vysloveným právním názorem Nejvyššího správního soudu, posoudí žádost o osvobození od soudních poplatků v souladu se závěry tohoto rozhodnutí.

[22] Nejvyšší správní soud nerozhodoval o návrhu stěžovatelky na přiznání odkladného účinku kasační stížnosti, neboť bez prodlení – ve lhůtě k rozhodnutí o návrhu na přiznání odkladného účinku (§ 73 odst. 4 s. ř. s., ve spojení s § 107 odst. 1 s. ř. s.) – rozhodl ve věci samé, čímž důvod návrhu na přiznání odkladného účinku kasační stížnosti odpadl.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 15. května 2013

JUDr. Bohuslav Hnízdl
předseda senátu